

ПОМЕНИК Сјећање на проф. др Војислава Максимовића (1935–2024)

Академик Војислав Максимовић (1935–2024).
Фотографија из породичне архиве.

Хоризонти сјећања који у свом средишту имају истакнуте личности вишеструко су корисни, како у тренутку писања тако и у будућности, као важна историјска факта, али и као узор и инспирација. Једна таква личност јесте и угледни академик проф. др Војислав Максимовић. О људима са богатом и значајним дјелима испуњеном биографијом тешко је писати са позиције некога ко има одговорност да вјерно преточи један мајсторски насликан портрет у оно нешто мало ријечи колико их обично стане у један овакав поменик. У случају када је то још и ваш професор, онда се та обавеза удвостручује, јер биографске чињенице нису само подаци него и дио ваших сјећања из студентског и академског живота. А из тих сјећања ликови великана израћају првенствено као обриси оних људи од којих смо научили више него што је било у наставним програмима.

Крај августа 2024. године обиљежио је одлазак једног таквог великана. Дана 27. 8. 2024. године упокојио се у Господу проф. др Војислав Максимовић. Детаљније упознавање са његовим радом открива хоризонте које је овај велики човјек досегао својим знањем

¹ snjezana.djokovic@mak.ues.rs.ba

Аутор је мр библиотечких наука, запослена у библиотеци Музичке академије Универзитета у Источном Сарајеву. Бави се теоријом и праксом библиотекарства и пише поезију. – Напомена ур.

и ангажовањем у најширем контексту друштвеног, политичког, културног и образовног живота у Републици Српској, али и у региону. Тачније, на српском научном, културном и духовном простору. Остаће упамћен по високој радној етици, брижљивом, педантном раду и математичкој тачности. Његови бивши студенти помињаће га као ерудиту који ненаметљиво, стрпљиво и допадљиво преноси своје знање, будући код њих истраживачку страст.

Објединивши чињенице из живота академика Максимовића, којима су обилovali многи библиографски и биографски радови, чланци, зборници, пригодни говори, па и некролози, схватила сам да је сређивање обиља ових података немали посао. Један циљ ми је био примаран – да ничим не окрњим богату личну каријеру човјека који је у најтежим временима стављао општи интерес испред личног. Међутим, на ових неколико страна стаје само оно најзапаженије.

Проф. др Војислав Максимовић (1935–2024) био је универзитетски професор, академик, књижевни историчар, прозни писац, народни посланик, први ректор Универзитета у Источном Сарајеву, сенатор Републике Српске и човјек који је цијелог свог живота његовао здрав патриотизам и високу моралну етику. Рођен је 4. августа 1935. године у Цвилину (општина Фоча), тадашња Зетска бановина Краљевине Југославије. Основну школу учио је у родном мјесту и Устиколини, а нижу реалну гимназију и малу матуру полагао у Фочи (1950). Вишу гимназију похађао је у Фочи, Београду и Сарајеву, гдје је у Другој мушкој гимназији положио велику матуру (1955). Студије југословенских књижевности и српскохрватског језика започео је у Београду, академске 1955/56, а завршио на Филозофском факултету у Сарајеву 1960. године.

Након што је дипломирао, прво је службовао у Фочи и Горажду. Био је професор у центру за образовање предузећа „Маглић” и у Учитељској школи. Обављао је дужност главног и одговорног уредника листова *Дринске новост* (Горажде) и *Маглић* (Фоча). Радио је као средњошколски професор, био је управник Народне библиотеке у Фочи, као и директор Радничког универзитета Фоча. У то вријеме био је и одборник општине Фоча, одборник среске скупштине у Сарајеву и посланик у Просвјетно-културном вијећу Савезне скупштине у Београду.

Године 1969. прелази у Сарајево, у Институт за изучавање југословенских књижевности на Филозофском факултету, гдје почиње да ради као асистент, потом као виши стручни сарадник. Докторску дисертацију *Књижевни рад Јована Кршића* одбранио је 1975. године на Филозофском факултету у Сарајеву, након чега је изабран у звање доцента на Одсеку за општу књижевност, сценске умјетности и библиотекарство Филозофског факултета у Сарајеву, на којем је радио у звању ванредног и редовног професора све до почетка грађанског рата у БиХ. На Филолошком факултету Универзитета у Београду (1980–1984) био је гостујући професор, гдје је предавао *Библиографију* на тек основаној Катедри за библиотекарство и информатику. На Универзитету „Јан Коменски” у Братислави, од школске 1984/85, био је професор југословенске књижевности по позиву.

Свестран човјек енциклопедијског знања, био је личност која је обиљежила различите домене културно-просвјетног живота у Републици Српској и која је била цијењена у својој струци и науци у свим временима и на свим мјестима на којим би се нашао. Као члан и представник културних делегација, боравио је у више земаља Европе и свијета: Бугарска, Египат, Њемачка, Мађарска, Чехословачка, Енглеска, Совјетски Савез, Румунија и Ирска.

Уређивао је часописе *Мостови* (1969–75), *Животи* (1971–73), *Израз* (од 1979), сарађивао у многим публикацијама и листовима, био члан многобројних жирија, издавачких савјета, уређивачких одбора, редакција и удружења (Удружење књижевника БиХ, УК Србије, УК Републике Српске). Био је у редакцији издавачког пројекта 50 књига савремене књижевности народа и народности БиХ (Сарајево, 1985) и члан уређивачког одбора *Српске библиографије, Књиге 1868–1944*. Народне библиотеке Србије.

Након избијања грађанског рата 1992. године напушта Сарајево, не бјежећи од одговорности и потребе да се у временима великих превирања бави и образовном политиком новоосноване Републике српског народа у Босни и Херцеговини. Показао је да му је општи интерес народа важнији од личног, ставивши свој интегритет и знање у службу развоја највишег степена образовања у новооснованој Републици. Септембра исте године (1992) Влада Републике Српске именовала га је за првог ректора Универзитета у Српском Сарајеву, са сједиштем на Палама. На поменутој дужности остао је до априла 2000. године. „Посебну пажњу посветио је педагошком и научном утемељењу Универзитета у Српском Сарајеву, па је то испољено и у организовању научних скупова (у Србињу 1996, 1997. и 1998. године и у Требињу 1997. године), као и у покретању „часописа *Васељена*² (1995–2000), заједно са проф. др Митром Миљановићем” (Ковачевић, 2010, стр. 14).

Заједно са академиком Славком Леовцем заслужан је за оснивање Одсјека за општу књижевност и библиотекарство на Филозофском факултету Пале. На том Одсјеку, на сва три циклуса студија, радио је до одласка у пензију октобра 2003. године. Сенат Универзитета у Источном Сарајеву 2009. године бира га за свог првог професора емеритуса. У оквиру магистарских и мастер студија на Филозофском факултету Пале наставио је као професор емеритус да предаје Теорију, методе и технику научноистраживачког рада, све до академске 2016/2017. године.

Био је иницијатор и предсједник Одбора за оснивање Духовне академије „Свети Василије Острошки” у Фочи, која и данас, у окриљу Универзитета у Источном Сарајеву, ради и развија се. Поменута високошколска установа својеврстан је споменик професору Максимовићу у његовој Фочи, за коју су га увијек везивале најснажније везе – коријени.

Његов слободарски дух оснажен зрелим и здравим патриотским идејама, са жељом да свом народу изгради достојно мјесто у друштвеном поретку, навео га је да се почне озбиљно бавити политиком. Обављао је функцију посланика Народне скупштине Босне и Херцеговине (1990–1992), посланика Народне скупштине Републике Српске (1991–2000) и предсједника Скупштине Српског Сарајева (1994–1996). Посебно ће остати упамћено да је 1992. године у Сарајеву, у име Клуба српских посланика, прочитао указ о проглашењу Републике српског народа у БиХ. Свака и најмања сумња у зрелу и здраву националну идеју професора Војислава Максимовића овдје бива демантована. За друштвену и политичку активност одликован је Орденом Републике Српске са лентом (1994) и Орденом Немањића (1996). Изабран је за дописног члана Академије наука и умјетности Републике Српске 1997, а за редовног 2004. године. За члана Међународне академије хуманистичких и природних наука у Москви изабран је 2002. године. Био је члан првог сазива Сената Републике Српске.

² Напомена аутора: *Васељена* је први часопис Универзитета у Српском Сарајеву који је излазио у периоду 1995–2000. године.

Награде и признања – кратак преглед

Академик Максимовић је вишеструко награђиван за свој књижевни, научни и просвјетни рад, у виду различитих признања, захвалница, повеља, споменица, плакета и награда. Навешћемо оне најистакнутије: „Шестоаприлска награда града Сарајева” (1971), награда града Пљевља (1971), награда издавачког предузећа „Свјетлост” Сарајево (1972), „Двадесетседмојулска награда” Социјалистичке Републике Босне и Херцеговине (1981), награда фондације „Драгојло Дудић” у Београду (1990). У биографији уваженог професора, а у зборнику *Радови бр. 12* из 2010. године Филозофског факултета Пале, приређеном поводом седамдесетпетогодишњице од његовог рођења, наведено је: „Посебне повеље додијелили су му: Општински одбор Српске демократске странке у Србињу (2001), Српско просвјетно и културно друштво ‘Просвјета’ у Палама (2002. и 2010), Други Вуков педагошки сабор у Шапцу (2004), одбори за подизање споменика грофу Сави Владиславићу Рагузинском у Сремским Карловцима (2009. године) и Гацку (2009. године). Општински одбор СПКД ‘Просвјета’ у Билећи додијелио му је 2006. године јубиларну споменицу. Као [!] нарочито признање његовом дугогодишњем бављењу биографијом означила је ‘Митровданска повеља’, коју му је 12. новембра 2010. године додијелила Народна библиотека ‘Др Ђорђе Натопшевић’ у Инђији.

На Првом салону књиге у Новом Саду, 13. априла 1995. године, његова књига *Понешто* добила је награду ‘Лаза Костић’. Збирка огледа *Вук и следбеници* добила је најприје награду ‘Свети Сава’ на Сајму књига православних земаља у Пећи (12–16. маја 1997. године), а затим (2. августа 1997. године) награду ‘Шушњар ‘97’ на књижевној манифестацији у Оштрој Луци код Санског Моста. За студију *Митрополић Сава Косановић (1839–1903)* добио је 21. септембра 2003. године у Гацку награду ‘Владимир Ђоровић’, за најбоље научно дјело објављено на српском језику 2002/2003. године” (2010, стр. 14–15).

Могли бисмо испунити редове који слиједе са безброј признања, која су у немало прилика додјељивана академику Максимовићу, међутим, зауставићемо се овдје, јер би ваљало још понешто значајно записати.

Окоснице просвјетног и научног рада академика Максимовића

Велики број публикација, широког обима тема, у којима се помиње лик и дјело проф. Максимовића, говори у прилог његовој стручности, научном утемељењу његових идеја и богатом енциклопедијском знању које је баштинио. Оно што је чинило окосницу просвјетног и научног рада академика Максимовића може се сагледати кроз призму његовог односа према српском народу и његовом положају у друштвеном поретку. Ту се одмах намеће положај СКПД „Просвјета”, које је било дио српског идентитета и његове темељне одбране. Професор Максимовић је својим угледом и знањем, те својом интелектуалном снагом, заједно са групом истомишљеника, кренуо у његову обнову. Године 1990. на Видовдан, у Сарајеву, са групом српских интелектуалаца, обновио је рад Српског просвјетног и културног друштва „Просвјета”, које је било укинато 1949. године. Изабран је за његовог предсједника и ту дужност је обављао до 2001. године. Покренуо је „Просвјетино књижевно коло”, објавио библиографију радова и хронику друштва и приређивао „Просвјетине” календаре од 1993. до 2023. године. Како каже проф. Сава Ђеклић, „За Војислава Максимовића, књижевног историчара и критичара, есејисту, романописца, приповједача, пјесника, приређивача, хроничара итд. цјелокупно стваралаштво не може се свести на два-три појма, али ако бисмо се морали одлучити рекли бисмо да је за њега кључна ријеч *Просвјета*” (Ђеклић, 2010, стр. 205). Овако наведен

приказ Максимовићевог односа према „Просвјети”, а из пера његовог колеге, говори у прилог томе колико му је био значајан пројекат обнове и оснаживања ове институције. Оно што је још значајније, оставио је овом друштву чврсте темеље за даљи напредак. Обновио је издање *Календара „Просвјете”*, који је и приређивао. Први број „Просвјетиног” *Календара* из 1992. године је одштампан у тиражу од 10.000 примјерака, што свједочи о величини и снази Максимовићеве идеје. Овакав издавачки подухват у ратним временима истакао је неопходност опстанка „Просвјете” за културну, научну и стручну јавност, али и српски народ у цјелини. „Максимовић је приредио све ‘Просвјетине’ календаре који су изашли у периоду од 1992. до 2019/20. године и тако се придружио незаборавним приређивачима српских календара Захарију Орфелину, Вуку Стефановићу Караџићу, Димитрију Давидовићу, као и ‘Просвјетиним’ приређивачима Светозару и Владимиру Ђоровићу, Ристу Радуловићу, Перу Слијепчевићу и другима. Текстови у календарима су брижљиво бирани, тако да они нису само књиге за народ, поучног и забавног карактера, већ књиге стварне књижевне вриједности са националним нагласком” (Ласица, 2024, стр. 564–565).

Идеја академика Максимовића реализована под називом „Просвјетино књижевно коло” обогатила је националну издавачку продукцију са тридесет и шест књига, колико их је публиковано до 2023. године. Уједно је био аутор и *Библиографије „Просвјете”* од 1902. до 2002. године, као и много чланака, текстова и зборника у којима је истицао значај рада „Просвјете”. Инципијатор је и реализатор низа културних и књижевних манифестација под окриљем овог друштва („Вишеградске стазе”, „Вишњићеви дани”, „Ђоровићеви сусрети” и др.). Сходно претходно наведеном, јасно је да је Максимовић дао огроман и готово немјерљив допринос обнови, оснаживању и развоју СПКД „Просвјета”.

Поред овога, значајан дио свог научног рада професор Максимовић посветио је библиографији. „Бавећи се тако сложеном темом као што је теорија и историја српске библиографије, проф. Максимовић, у маниру врхунског znalца, са лакоћом успоставља научне координате кроз досадашње токове српске науке, културе и књижевности и смешта их у библиографски оквир” (Трајковић, 2010, стр. 169). Као аутор уџбеника *Основе теорије библиографије* (Београд, 1987)³, Максимовић је запажен у научној јавности као неко ко се предано и студиозно бави библиографијом. Тако године 1987. бива именован за члана Уређивачког одбора *Српске библиографије, Књиге 1868–1944*, коју је приредио стручни тим Народне библиотеке Србије у Београду. Био је и један од рецензената за шеснаест томова те библиографије. Запажено је његово учешће у стручној редакцији која је 1985. године замислила и реализовала издавачки пројекат 50 књига савремене књижевности народа и народности Босне и Херцеговине. У ову едицију уврштен је и његов роман *Заводштина*. Библиографским радом, који је за професора Максимовића увијек био више од науке, обогатио је српску библиографију теоријским и методолошким упутствима. Низом својих радова, уџбеника, као и самих библиографија знаменитих личности, дао је одговоре за којима су често трагали његови савременици, а који ће несумњиво допринијети цјелокупном развоју српске библиографије. Тиме заузима значајно мјесто међу *библиографским покретницима*, добитницима престижне „Митровданске повеље”, како наводи Б. Трајковић, када се Максимовић, као један „од највећих заслужника на пољу библиографије”, 2010. године придружио овом друштву великана (Трајковић, 2010, стр. 170).

³ Овај уџбеник је касније прошириван и објављен је у три издања.

Библиографија Војислава Максимовића – назнаке

Обимна библиографија самостално написаних дјела, књижевних, стручних и научних радова објављених у периодичним публикацијама, зборницима и сепаратима не даје нам могућност да је наведемо у цијелости. Овдје то могу бити искључиво назнаке, које могу навести читаоца да јасније сагледа структуру и вишеслојност интересовања Војислава Максимовића као књижевника, научника или истраживача. Књижевним стваралаштвом се почео бавити у раним студентским данима, а потом и истраживањима, библиографијом, монографијама, књижевном критиком, научним студијама... У *Библиографији радова Војислава Максимовића 1957–2010*. Милена Максимовић наводи 848 библиографских јединица, као и 489 библиографских јединица из поглавља *Литература о Војиславу Максимовићу* (Максимовић, 2010, стр. 17–159). Дио пописаних радова, и то искључиво књиге објављене као монографска дјела аутора, преносимо у овом поменику.

Самостално објављене књиге⁴

1. ВИЂЕЊЕ БОСНЕ, Међународна заједница, Пљевља, 1970.
2. VIĐENJE BOSNE. Drugo izdanje. Međurepublička zajednica, Pljevlja, 1971.
3. ЗАВОДИШТА, „Свјетлост”, Сарајево, 1971.
4. NEKADA I SADA, „Svjetlost”, Sarajevo, 1973.
5. БЕЛАТА ПТИЦА, „Македонска књига”, Скопје, 1974. Превод Миле Миневски.
6. ОД УСТА ДО УСТА, „Веселин Маслеша”, Сарајево, 1977.
7. JOVAN KRŠIĆ – ŽIVOT I KNJIŽEVNOKTIRIČKI RAD, „Svjetlost”, Sarajevo, 1977.
8. NEKA PRESUDI VRIJEME, „Svjetlost”, Sarajevo, 1978.
9. ISPRED SVOG DOBA, „Svjetlost”, Sarajevo, 1980.
10. I NAMJERNO I UZGREDNO, Međurepublička zajednica, Pljevlja, 1981.
11. ZAVODIŠTA. Savremena književnost naroda i narodnosti BiH u 50 knjiga. Knjiga 41. „Svjetlost”, Sarajevo, 1985.
12. МОТИВИ И ФОРМЕ, „Ослобођење”, Сарајево, 1986/87.
13. ПРЕДЈЕЛИ, „Свјетлост”, Сарајево, 1987.
14. ОСНОВЕ ТЕОРИЈЕ БИБЛИОГРАФИЈЕ СА ПРИМЈЕРИМА, Народна библиотека Србије, Београд, 1987.
15. ПРОСТОРИ И ПОЈАВЕ, „Универзал”, Тузла, 1989.
16. У ВРЕМЕНУ СРПСКОГ БУЂЕЊА, „Знамења”, Сарајево, 1991.
17. ПУТОПИСНА И МЕМОАРСКА ЛИТЕРАТУРА, „Свјетлост” и Институт за књижевност, Сарајево, 1991.
18. ПОНЕШТО. Задужбина „Петар Кочић”, Бања Лука – Београд, 1995.
19. ПОНЕШТО. Друго издање. Задужбина „Петар Кочић”, Бања Лука – Београд, 1997.
20. ВУК И СЉЕДБЕНИЦИ. „Просвјетно” књижевно коло. Коло прво, књига 2. Српско просвјетно и културно друштво „Просвјета”, Србиње, 1997.
21. СТАРИНА И САВРЕМЕНОСТ. (Огледи и говори о српској историји, култури и судбини). Рашка школа, Београд, 1999.
22. ПОДНЕБЉА, „Максимус”, Србиње, 1998.

⁴ Наслов и форма 32 библиографске јединице преузети из поменутог *Библиографије Војислава Максимовића* без измјена. Попис дјела насталих након 2010, тј. библиографске јединице од броја 33 до броја 42, додао аутор.

23. СТАРИ СРПСКИ ПИСЦИ, СПКД „Просвјета”, Србиње и Филозофски факултет, Пале, 2000.
24. ВАСО ПЕЛАГИЋ (1838–1899), „Ослобођење”, Српско Сарајево и Књижевна заједница „Васо Пелагић”, Бања Лука, 2001.
25. БИБЛИОГРАФИЈА Друштва „Просвјета” 1902–2002. „Просвјетино” књижевно коло. Коло треће, књига 7. Српско просвјетно и културно друштво „Просвјета”, Српско Сарајево, 2002.
26. ОСНОВЕ ТЕОРИЈЕ БИБЛИОГРАФИЈЕ СА ПРИМЈЕРИМА. Друго, допуњено издање. Филозофски факултет Универзитета у Српском Сарајеву, Српско Сарајево – Пале, 2003.
27. МИТРОПОЛИТ САВА КОСАНОВИЋ 1839–1903. Издавач: „Дабар” Добрун и СПКД „Просвјета”, Српско Сарајево, 2003.
28. СРПСКО ПРОСВЈЕТНО И КУЛТУРНО ДРУШТВО „ПРОСВЈЕТА” 1902–2002. Издавач: Организациони одбор за прославу 100 година „Просвјете”, Српско Сарајево, 2002.
29. БУДНА БРАЋА. „Просвјетино” књижевно коло. Коло шесто, књига 14. Српско Просвјетно и културно друштво „Просвјета”, Источно Сарајево, 2005.
30. ПОВОДИ И РАЗЛОЗИ. Књижевни огледи и чланци, Књижевна задруга, Бања Лука, 2005.
31. ДО ДАНА ДАНАШЊЕГ. Издавач: СИПА, Београд, 2008. [Књига се појавила крајем 2009. године].
32. ХРОНИКА НОВЕ „ПРОСВЈЕТЕ” 1990–2010. „Просвјетино” књижевно коло. Коло девето, књига 23. Српско просвјетно и културно друштво „Просвјета”, Пале 2010.
33. БИБЛИОГРАФСКИ И СРОДНИ ОГЛЕДИ, Матична библиотека Источно Сарајево, 2012.
34. ЗИМСКИ САН, Академија наука и умјетности, Републике Српске, Бања Лука, 2012.
35. НАУЧНИ ПУТОКАЗИ – теорија, методи и техника научноистраживачког рада, Филозофски факултет, Пале, 2014.
36. ПОГЛЕДИ СВЈЕДОКА И УЧЕСНИКА: двадесет и пет година нове „Просвјете”: 1990–2015, Српско просвјетно и културно друштво „Просвјета”, Пале, 2016.
37. СТАЗЕ И КРУГОВИ, Македонски информативни и издавачки центар, Панчево 2017.
38. ЈЕВРЕЈСКЕ КЊИЖЕВНЕ ТЕМЕ, „Бесједа”, Бања Лука 2017.
39. ЗБОГОМ АУСТРИЈО!, Задужбина „Петар Кочић”, Бања Лука, Београд, 2017.
40. НОЈЕВО ПЛЕМЕ, Dis company, Пале 2019.
41. ТМИНЕ И ВЕДРИНЕ, Македонски информативни и издавачки центар, Панчево, Установа Републике Српске у Србији, Београд, 2019.
42. ИЗМЕЂУ СУМРАКА И СВАНУЋА, Dis company, Пале 2023.

Форма овог рада не оставља много простора, те смо навели само монографске публикације чији аутор је академик Војислав Максимовић. Јасно је да се израда исцрпне библиографије цјелокупног стваралаштва академика Максимовића поставља као задатак пред будуће истраживаче његовог лика и дјела, али и истраживаче библиографије уопште.

Значајан допринос у одуживању дуга овом прегаоцу новије националне историје било би и покретање научног скупа или академског догађаја који би били насловљени његовим именом. Нека и овај кратак омаж лику и дјелу уваженог академика Максимовића, драгог нам професора, буде један од корака у томе правцу.

ЛИТЕРАТУРА

1. Беклић, С. (2010). Хроника о двадесетогодишњем раду „Просвјете”. *Радови Филозофског факултета: филолошке науке*, бр. 12, књ.1, стр. 205–208.
2. Ковачевић, М. (ур.) (2010). *Радови Филозофског факултета: филолошке науке*, бр. 12, књ.1.
3. Ласица, Б. (2024). Допринос Војислава Максимовића обнављању и раду Српског културног и просвјетног друштва „Просвјета”. У: *Улога и значај Српског Сарајева у стварању Републике Српске: Зборник радова са научног скупа одржаног 15. и 16. септембра 2022. године у Источном Сарајеву* (555–571). Источно Сарајево: Универзитет у Источном Сарајеву.
4. Максимовић, М. (2010). Биографија Војислава Максимовића 1957–2010. *Радови Филозофског факултета: филолошке науке*, бр. 12, књ.1, 17–159.
5. Трајковић, Б. (2010). Библиографски путокази професора Војислава Максимовића. *Радови Филозофског факултета: филолошке науке*, бр. 12, књ.1, 161–170.

